

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ДО УМОВ МИРНОГО ЖИТТЯ

Віталій ЗАЙКА

Полтавський інститут економіки і права
ВНЗ «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»,
zaika_vitaliy@ukr.net

За даними Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників Операції об'єднаних сил (ООС) на даний час статус учасника бойових дій (УБД) отримали більше ніж 370 тис. учасників ООС на Сході України. При цьому значну кількість з них складають і жінки, які на рівні із чоловіками, виконують бойові задачі та несуть нелегку військову службу. При демобілізації та поверненні додому вони можуть мати певні труднощі, що стосуються соціально-психологічної адаптації до умов мирного життя. Сьогодні проблема соціальної адаптації жінок і чоловіків, учасників ООС, залишається недостатньо вивченою в науковій літературі. Саме тому метою нашої роботи було виявити та охарактеризувати гендерні особливості соціально-психологічної адаптації УБД.

В експериментальному дослідженні взяло участь 120 досліджуваних (40,0 % жінок і 60,0 % чоловіків) експериментальної групи, віком 22–49 років, які перебували на етапі соціально-психологічної адаптації до умов мирного життя та мали статус учасників бойових дій. Дослідження проводилось в Комунальному закладі «Полтавський обласний клінічний госпіталь для ветеранів війни» Полтавської обласної ради протягом 2017 р.

На першому етапі дослідження нами було підібрано релевантні методики: «Дослідження гендерних ролей» (за С. Бем), «Карта діагностики ознак ПТСР (військово-психологічні обставини і наслідки)», «Діагностики соціально-психологічної адаптації» (за К. Роджерсом, Р. Даймондом), «Визначення індивідуальних копінг-стратегій» (за Е. Хаймом), Методика «Виявлення ціннісних орієнтацій» (за М. Рокічем). Під час другого етапу було проведено безпосереднє дослідження за вказаними методиками.

За допомогою методики «Карти діагностики ознак ПТСР (військово-психологічні обставини і наслідки)», було з'ясовано, що 80,0 % респондентів мають вищу освіту а 20,0 % – середню, або середньо спеціальну. 75,0 % опитаних учасників бойових дій працевлаштовані, а 25,0 % – безробітні або ж є непрацевдатними у зв'язку з інвалідністю. 50,0 % опитаних мають сім'ю, 50,0 % – не мають, або перебувають у стані розлучення. З них 10,0 % раніше зверталися до психолога задля вирішення своїх особистісних проблем, пов'язаних з адаптацією та пристосуванням до нових умов життя. 80,0 % опитаних мають шкідливі звички (куріння, вживання алкоголю та марихуани, лихослів'я та інші).

Варто зауважити, що 80,0 % опитаних учасників бойових дій перебували в зоні ООС близько 1 року, а 20,0 % – більше року. Було встановлено, що 75,0 % опитаних протягом перебування в зоні ООС отримали поранення та контузії. Усі

респонденти потрапляли під обстріли, а 90,0 % з них були свідками небезпечних для життя ситуацій чи відчували страх і жах.

Як зазначають комбатанти, у всіх учасників ООС після повернення додому змінюється/погіршується емоційний стан, який характеризується погіршенням сну (75,0 %), пам'яті (65,0 %), уваги (55,0 %), швидшою втомлюваністю (35,0 %), підвищеним напруженням, неможливістю «всидіти на одному місці» (25,0 %). У 20,0 % опитаних розмови на тему війни провокують негативні, важкі відчуття, у 15% – присутнє відчуття образи на когось чи щось після ООС, 30,0 % – схильні до агресії у побуті, роздратовані у спілкування з іншими, у 25,0 % – погіршилися відносини в сім'ї (з дружиною чи чоловіком), 15,0 % – не розуміють як жити далі, у 90,0 % – з'явилося підвищене відчуття справедливості, 65,0 % – стали більш замкнутими, у 15,0 % – з'явилися фобії тощо.

Далі нами було вивчено гендерні особливості особистісних рис (статеворольові типи) учасників бойових дій за методикою «Дослідження гендерних ролей» (за С. Бем). З'ясовано, що у респондентів чоловічої статі переважає маскулінний тип (60,0 %), на другому місці – яскраво виражений маскулінний тип (25,0 %) і на третьому – фемінний тип (15,0 %), при цьому андрогінний тип та яскраво виражений фемінний не були представлені. У жінок, учасниць ООС, на першому місці є фемінний тип (60,0 %), на другому – маскулінний тип (25,0 %) і на третьому місці представлена яскраво виражений фемінний тип (15,0 %). Тобто, у чоловіків, учасників бойових дій, в більшій мірі проявляється маскулінний тип, тоді як у жінок – фемінний, хоча як і для перших, так і для других притаманні деякі прояви протилежних якостей – незначна фемінність у чоловіків (15,0 %) та маскулінність у жінок (25,0 %). За нашими припущеннями, це може бути пов'язано з особливостями вихованням у сім'ї, та з участю обох статей у бойових діях.

Результати, отримані відповідно до методики «Діагностика соціально-психологічної адаптації» (за К. Роджерсом, Р. Даймондом), свідчать про те, що чоловіки з фемінним типом краще адаптуються у порівнянні з чоловіки з маскулінним типом/яскраво вираженим маскулінним типом, про що свідчать їх адаптивність, прийняття себе, прийняття інших, емоційний комфорт, внутрішній контроль, відсутність домінування та нонконформізму, значно нижчі показники прагнення до втечі (ескапізму).

Жінки з яскраво вираженим фемінним типом швидше адаптаються у порівнянні з жінками, які мають фемінний/маскулінний тип. Про це свідчать їх якості такі як: адаптивність, прийняття себе, прийняття інших, емоційний комфорт, внутрішній контроль, відсутність домінування та нонконформізму, проте фіксуємо значно вищі показники прагнення до втечі (ескапізму) у порівнянні з іншими жінками, що підтверджує нашу гіпотезу про важливість врахування гендерного підходу у соціально-психологічній адаптації жінок і чоловіків до умов мирного життя.